

ХОТ, ТОСГОНЫ ЭРХ ЗҮЙН БАЙДАЛ, БУСАД ОРНЫ ТУРШЛАГА

(Харьцуулсан судалгаа)

*О.Билеүүтэй, С.Золжаргал,
Б.Батцэцэг*

Гарчиг

УДИРТГАЛ

СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ

МОНГОЛ УЛСЫН ХОТ ТОСГОНЫ ЭРХ ЗҮЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ

НЭГДСЭН ҮНДЭСТНИЙ БАЙГУУЛЛАГААС ГАРГАСАН ХОТЫН ТОДОРХОЙЛОЛТ

1.МОНГОЛ УЛС

1.1 ХОТЫН ЭРХ ЗҮЙН БАЙДАЛ

1.2 ХОТЫН ЗЭРЭГЛЭЛ

1.3 ХОТЫН ЧИГ ҮҮРЭГ, ЧИГ ҮҮРГИЙГ ШИЛЖҮҮЛЭХ

1.4 ХОТЫН УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ, ХОТЫН ЗӨВЛӨЛ

1.5 ХОТЫН ЗӨВЛӨЛИЙН ГИШҮҮДИЙН ТОО, ЭРХ ҮҮРЭГ

1.5.1 ЗӨВЛӨЛИЙН ГИШҮҮНИЙ ЭРХ, ҮҮРЭГ¹²

2. ФИНЛАНД УЛС

2.1 ХОТЫН ЭРХ ЗҮЙН БАЙДАЛ

2.2 ХОТЫН ЗЭРЭГЛЭЛ

2.3 ХОТЫН ЧИГ ҮҮРЭГ, ЧИГ ҮҮРГИЙГ ШИЛЖҮҮЛЭХ

2.4 ХОТЫН УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ, ХОТЫН ЗӨВЛӨЛ

2.5 ХОТЫН ЗӨВЛӨЛИЙН ГИШҮҮДИЙН ТОО, ЭРХ ҮҮРЭГ

2.5.1 ЗӨВЛӨЛИЙН ЭРХ, ҮҮРЭГ

3. ПОЛЬШ УЛС

3.1 ХОТЫН ЭРХ ЗҮЙН БАЙДАЛ

3.2 ХОТЫН ЗАСАГ ЗАХИРГАА

3.3 ХОТЫН ЧИГ ҮҮРЭГ

3.4 ХОТЫН ЗӨВЛӨЛИЙН ГИШҮҮДИЙН ТОО, ЭРХ ҮҮРЭГ

4.ЯПОН УЛС

4.1 ХОТЫН ЭРХ ЗҮЙН БАЙДАЛ

4.2 ХОТЫН ЗЭРЭГЛЭЛ

4.3 ХОТЫН ЧИГ ҮҮРЭГ, ЧИГ ҮҮРГИЙГ ШИЛЖҮҮЛЭХ

4.4 ХОТЫН УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ, ХОТЫН ЗӨВЛӨЛ

4.5 ЗӨВЛӨЛИЙН ГИШҮҮДИЙН ТОО, ЭРХ ҮҮРЭГ

5.ФИЛИППИН УЛС

5.1 ХОТЫН ЭРХ ЗҮЙН БАЙДАЛ

5.2 ХОТЫН ЗЭРЭГЛЭЛ

5.3 ХОТЫН ЧИГ ҮҮРЭГ

5.4 ХОТЫН УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ, ХОТЫН ЗӨВЛӨЛ

5.5 ХОТЫН ЗӨВЛӨЛИЙН ГИШҮҮДИЙН ТОО, ЭРХ ҮҮРЭГ

5.5.1 ЗӨВЛӨЛИЙН ЭРХ, ҮҮРЭГ

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

УДИРТГАЛ

Хот тосгоны эрх зүйн байдлын тухай шинэчилсэн найруулгын төслийг Улсын Их хуралд өргөн барьсантай холбоотойгоор ирүүлсэн захиалгын дагуу “Хот тосгоны эрх зүйн байдал, бусад орны туршлага” сэдэвт судалгааг хийж гүйцэтгэв.

Судалгаанд өндөр хөгжилтэй Скандинавын орнуудын төлөөлөл болгон Финланд, Азийн хөгжингүй орныг төлөөлүүлж Япон, парламентын засаглалтай улсуудаас Польшийг, Азийн хөгжиж буй орны төлөөлөл болгон Филиппин улсыг тус тус сонгон авч баримт бичгийн, болон мэдээлэлд чанарын шинжилгээ хийж харьцуулан судалсан болно.

СУДАЛГААНЫ ХУРААНГУЙ

Уг судалгаанд бусад орны хот тосгоны эрх зүйн зохицуулалт тэр дундаа хотын зэрэглэл, нутаг дэвсгэрийн хуваарилалт, хотын чиг үүрэг, чиг үүргийг шилжүүлэх, хотын удирдлага зохион байгуулалтын асуудал болох, хот тосгоны зөвлөл, зөвлөлийн гишүүдийн тоо, эрх үүрэг зэрэг судалгааны хуудсанд дурдсан чиглэлийн дагуу бусад орны туршлагыг Улсын Их хуралд өргөн баригдсан “Хот тосгоны эрх зүйн байдлын тухай” шинэчилсэн найруулгын төсөлтэй харьцуулан судлав.

Хотын эрх зүйн байдлын хувьд судалгаанд хамрагдсан бүх улсууд Үндсэн хуулиндаа тусгасан боловч нэмэлтээр засаг захиргааны удирдлагын тухай хууль болон актаар хотын чиг үүрэг, удирдлагатай холбоотой бусад асуудлуудыг зохицуулдаг байна.

Хотын зэрэглэл нь ерөнхийдөө хот, орон нутгийн жижиг хот, тусгай тойрог зэргээр тухайн газар нутгийн хүн ам, байршил, эдийн засаг зэргээс хамаарч өөр өөр зэрэглэлд авч үздэг. Харин Финланд улсын хувьд засаг захиргааны нэгжүүд нь хот эсвэл тосгон гэж нэрлэгддэг боловч эдгээр нь ижил тэнцүү статустай ба аль ч засаг захиргааны нэгж өөрийгөө хот гэж нэрлэх боломжтой байна.

Хотын удирдлагын хувьд засаг захиргааны нэгж бүр нутгийн өөрөө удирдах зөвлөлүүдээс бүрдэх ба тэдгээр нь үндсэн хуульдаа тусгасны дагуу бодлого хэрэгжүүлж холбогдох чиглэлүүдийн дагуу үүрэг гүйцэтгэдэг байна. Зөвлөлийн гишүүдийн тоо Финланд, Польш, Япон орнуудын хувьд тухайн засаг захиргааны нэгж дэх хүн амын тооноос хамаардаг. Харин Филиппин улсын зөвлөлийн гишүүдийн тоо нь тухайн орон нутгийн эдийн засгийн чадавх орлогоос хамаардаг байна.

Финланд улсын хувьд Парламентын засаглал бүхий нэгдсэн улс бөгөөд хүн амын тоогоор манай улстай ойролцоо буюу 5,5 сая⁵⁹⁵ хүн амтай, хот тосгоны эрх зүйн асуудал нь Үндсэн хуулинд тусгагдсан байна. Нутгийн удирдлага нь үндсэн 3 шатлалтайгаараа (төвийн, бүсийн, орон нутгийн) манай улстай төстэй боловч засаг захиргааны нэгжүүд нь ижил тэнцүү статустай байдгаараа өөр байна.

Хотын чиг үүргийн хувьд манай улстай төстэй буюу нийтийн тээвэр, замын хөдөлгөөн, барилга дэд бүтэц барьж байгуулах, зам, гудамж, нийтийн эзэмшлийн талбайн засвар, усан хангамж, бохирын систем, эрчим хүч, хог болон байгаль орчин гэх мэт асуудлуудыг хариуцдаг байна. Засаг захиргааны нэгж бүр өөрийн зөвлөл, орон нутгийн захиргаа буюу гүйцэтгэх байгууллагатай ба зөвлөлийн гишүүдийн тоо 100,001—250,000 хүн амтай нутагт 59 гишүүн байдаг. Манай улсын Хот тосгоны эрх зүйн (ХТЭЗ) тухай хуулийн төсөлд 100000-ээс дээш бол 35 гишүүнтэй байхаар тусгагдсан. Финланд улсын нийт хүн амын тоог Монгол Улстай харьцуулж үзвэл зөвлөлийн гишүүдийн тоо ойролцоо байгаа нь ажиглагдсан.

⁵⁹⁵ https://www.stat.fi/til/vrm_en.html

Польш улсын хувьд Европын холбооны 6 дахь том эдийн засагтай хөгжингүй улс ба Парламентын бүгд найрамдах улс төрийн тогтолцоотой улс юм. Үндсэн хуулиар орон нутгийн захиргаанд өөрсдийн дүрэм, журмыг батлах эрх олгосон боловч хууль тогтоох эрхийг зөвхөн үндэсний хууль тогтоох байгууллага гүйцэтгэхээр хязгаарласан. Воеводство, Повиат, Гмин гэсэн засаг захиргааны гурван түвшинтэй. Гмины зөвлөл нь 15-45 гишүүнтэй (2002 оны шинэчлэлээс өмнө үүнээс олон гишүүнтэй байсан).

Япон улс нь засаг захиргааны хувьд нэгдмэл системтэй тул Монгол Улстай ижил. Хот тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд тусгагдсан орон нутгийн зэрэглэлтэй хоттой байх нь Япон улсын нэгэн адил төвлөрлийг сааруулах эдийн засгийн болон нийгмийн нөхцөлийг жигд байлгах зохицуулалттай байгаа нь харагдаж байна.

Япон Улс нь аймаг болон том хотын дипломат ёс, үндэсний аюулгүй байдал, шүүн таслах, яллах ажиллагаанаас бусад улс орны орон нутгийн бүх асуудалд хамаарах чиг үүргийг орон нутагт хамааруулан хэрэгжүүлнэ. Чиг үүргийн хувьд нийгмийн халамж, боловсрол, дэд бүтцийн тухайд түлхүү хамаардаг.

Мөн хотын зөвлөлийн гишүүний тоог Япон улсын хувьд тухай бүр хурлаар захирамж гарч шийдэх бол манай орны хувьд улсын зэрэглэлтэй хотод оршин суугчдын тооноос хамаарч 31-35, орон нутгийн зэрэглэлтэй хотод 25-29, тосгонд 15-19 гишүүнтэй байхаар хуулийн төсөлд тусгагджээ.

Бүгд Найрамдах Филиппин Улс Ерөнхийлөгчийн засаглалтай нь манайхаас эрс ялгаатай боловч нутаг дэвсгэр, засаг захиргааны хувьд нэгдмэл улс байгаа нь ижил төстэй юм. Засаг захиргааны нэгж нь манай улсад аймаг, сум, баг, эсхүл нийслэл, дүүрэг, хороо гэсэн гурван шатлалтай байдаг шиг Филиппин улс нь аймагт, аймаг нь сумдад, сум нь тосгонд хуваагдаж байна. Түүнчлэн, бие даасан буюу улсын зэрэглэлтэй хот, бүрэлдэхүүн буюу орон нутгийн зэрэглэлтэй хоттой байгаа нь Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд тусгасан зохицуулалттай ижил байна.

Филиппин Улсын аймаг, бие даасан болон бүрэлдэхүүн хот, сум, тосгоны нутгийн өөрөө удирдах байгууллага нь тус бүрдээ өөрсдийн гүйцэтгэх болон хууль тогтоох эрх бүхий зөвлөлтэй байна. Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын тухай хуульд зааснаар тосгоноос бусад нэгжийн Зөвлөлийн гишүүдийг тойргоор сонгох бол тосгоны Зөвлөлийн гишүүдийг тухайн тосгоны нийт нутаг дэвсгэрээс сонгодог онцлогтой.

Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөлд зөвлөлийн гишүүдийн тоог хүн амын тоотой уялдуулсан байгаа бол Филиппинд зөвлөлийн гишүүдийн тоог тухайн орон нутгийн эдийн засгийн хүчин чадал буюу Сангийн яамнаас тодорхойлсон орлогын хэмжээг харгалзсан байх юм. Филиппин Улсын хувьд Зөвлөлийн чиг үүргийг Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын тухай хуулиар тодорхойлсон бол манай улсын хувьд Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хуулиар зохицуулахаар төсөлд тусгасан байна. Филиппин Улсын Хотын Зөвлөл нь хотын хөгжлийн төлөвлөгөө, хөтөлбөрийн зорилт, тэргүүлэх чиглэлийг тодорхойлох, нөөц, орлогын зарцуулалтыг төсөвлөх, франчайзинг, тусгай зөвшөөрөл, лиценз олгох, хотын газар, барилга байгууламжийг ашиглахтай холбоотой харилцааг зохицуулах зэрэг нийтлэг чиг үүрэгтэй бөгөөд үзүүлэх үйлчилгээг нэгж тус бүрд нь тусгайлан хуульчилсан байна. Улс тус бүрийн дэлгэрэнгүй мэдээллийг судалгааны хэсэгт оруулсан болно.

Түлхүүр үг: Хот тосгоны эрх зүй, Нутгийн удирдлага, Хотын зөвлөл,

Хүснэгт 1. Бусад орны Хот тосгоны эрх зүйн байдал харьцуулсан хүснэгт

Монгол	Финланд	Польш	Япон	Филиппин
Хотын эрх зүйн байдал (үндэслэл)	Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж дэх улсын болон орон нутгийн зэрэглэлтэй хотын, түүнчлэн тосгоны өөрийн удирдлага, зохион байгуулалтын эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно хэмээн Үндсэн хуульд тусгагдсан байдаг (57.2). Мөн хот тосгоны эрх зүйн тухай хуулиар бусад холбогдох асуудлуудыг зохицуулдаг.	Нутгийн өөрөө удирдах ёсны зарчим нь (орон нутаг өөрийгөө бие даан өөрөө удирдах эрх, татвар ногдуулах эрх гэх мэт) үндсэн хуулинд тунхаглагдан, тусгагдсан байдаг. Засаг захиргааны нэгжийн нутгийн өөрийн удирдлагатай холбоотой болон тэдгэрийн үүрэг, хариуцлагатай холбоотой ерөнхий зарчмыг Актаар зохицуулна.	Үндсэн хууль, Орон нутгын засаг захиргааны тухай хууль	Үндсэн хууль, Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын тухай хууль
Хотын зэрэглэл	Улсын болон орон нутгийн хотуудыг зэрэглэл тогтоохдоо оршин суугчдын тооноос (Улсын зэрэглэлтэй 100001-ээс доошгүй, орон нутгийн зэрэглэлтэй 20001-100000) хамааран зэрэглэл тогоох асуудлыг УИХ шийднэ(ХТЭЗТХ 4 бүлэг).	Засаг захиргааны нэгжүүд ижил тэнцүү статустай	Хот, жижиг хот, тосгон, тусгай тойрог	Бие даасан хот (улс), бүрэлдэхүүн хот (орон нутаг) хүн амын тоог харгалзахгүй
Хотын чиг үүрэг, чиг үүргийг шилжүүлэх	Улсын зэрэглэлтэй хотын чиг үүрэгт үнэт цаас, зээл авах, хотын харьяалалтай биеийн тамир, спортын цогцолборын үйлчилгээ, олон нийтийн амралт, цэцэрлэгт хүрээлэнгийн үйлчилгээ, хотын худалдаа,	Нийтийн тээвэр, замын хөдөлгөөн, барилга дэд бүтэц барих байгуулах, зам, гудамж, нийтийн эзэмшлийн талбайн засвар, усан хангамж, бохирын систем,	Иргэд рүү чиглэгдсэн үйлчилгээ хуульчлагдсан	Хотын үйлчилгээг нэг бүрчлэн хуульчилсан

	ахуйн болон орон сууц, нийтийн аж ахуйн үйлчилгээ, хотын замын хөдөлгөөний зохицуулалт, хотын эдэлбэр газар дах ургамал, ан амьтан, ус, рашаан, байгалийн нөөцийн ашиглалт, хамгаалалт, болон гэрээний дагуу төрөөс шилжүүлсэн чиг үүргүүд багтна (19.1).	эрчим хүч, хог болон байгаль орчин гэх мэт асуудлуудыг хариуцна.	Воеводствогийн замын сүлжээний менежмент		
	Монгол	Финланд	Польш	Япон	Филиппин
Хотын удирдлага зохион байгуулалт, хот тосгоны зөвлөл	Хот, тосгоны өөрийн удирдлагын байгууллага нь оршин суугчдаас сонгосон хот, тосгоны Зөвлөлтэй байна (23.1).	Засаг захиргааны нэгж бүр өөрийн зөвлөл, орон нутгийн захиргаа буюу гүйцэтгэх байгууллага болон санхүү, захиргааг хянах үүрэг бүхий хяналтын хороотой байна.	Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагуудын бүтэц, зохион байгуулалт: Гмины түвшинд зөвлөл (дүрэм, журам тогтоох байгууллага) болон засаг даргыг (гүйцэтгэх засаглалын үүрэг бүхий) шууд сонгодог. Воеводство, повиатын хувьд гүйцэтгэх засаглалын өөр зохион байгуулалттай, воеводство, повиатын зөвлөлөөс тус тус сонгогддог байна.	Захирагч ба гишүүд нь зөвлөлийн дарга гишүүд харилцан хяналттай	Зөвлөл, захирагч харилцан хяналттай
	Монгол	Финланд	Польш	Япон	Филиппин
Зөвлөлийн гишүүдийн тоо, эрх үүрэг	Улсын зэрэглэлтэй хотын Зөвлөл оршин суугчийн тоо нь 100000 хүртэл бол 31, оршин суугчийн тоо нь 100000-ээс	5000 доош хүн амтай бол 13 5,001—20,000 хүн амтай бол 27	Гмины зөвлөл 15-45 гишүүнтэй (2002 оны шинэчлэлээс өмнө	Тойрог тус бүрт сонгогдох орон нутгийн зөвлөлийн	Гишүүний тоо нь тухайн орон нутгийн орлогоос хамаардаг.

	дээш бол 35 гишүүнээс бүрдсэн байна. Зөвлөлийн гишүүн нь асуудал хэлэлцэн шийдвэрлэх, оролцох санаачлах, санал оруулах, хууль тогтоомжид заасан бусад эрхтэй байна.	20,001—50,000 хүн амтай бол 43 50,001—100,000 хүн амтай бол 51 100,001—250,000 хүн амтай бол 59 250,001—500,000 хүн амтай бол 67 500,000 дээш хүн амтай бол 79 гишүүнтэй байна. Зөвлөл нь Засаг захиргааны нэгжийн үйл ажиллагаа болон санхүүгийн асуудлаар хариуцлага хүлээх бөгөөд шийдвэр гаргах эрхтэй.	үүнээс олон гишүүнтэй байсан).	гишүүдийн тоо хүн амын тоотой пропорциональ байна. Эрх үүрэг нь бие даасан шинжтэй.	
--	--	--	---------------------------------------	--	--

СУДАЛГААНЫ ХЭСЭГ

МОНГОЛ УЛСЫН ХОТ ТОСГОНЫ ЭРХ ЗҮЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ

Монгол Улс 2020 оны байдлаар 3.2 сая хүн амтай, 21 аймаг, 331 сум, 1538 багтай, нийслэл хот 9 дүүрэг, 132 хороотой байна. Хүн амын тооллогын дүнгээс үзэхэд, Монголын нийгмийн хотжилтын түвшин 56.6% –д хүрчээ. Энэ үзүүлэлт дэлхийн дунджаас давж байгаа ч, Монголын хот газрын нийт хүн амын 67,7% нь зөвхөн Улаанбаатар, Дархан, Эрдэнэтэд хотод төвлөрсөн байдаг. Төмөр замын дагуу байршсан зургаан хотод хотын нийт хүн амын 73% амьдарч байхад бусад 20 хотод дөнгөж 27 хувь нь ногдож байна. Нэг аймаг дунджаар 70000, нэг сум дунджаар 4400 хүн амтай.⁵⁹⁶ Монголын хүн ам цөөн, тархан суух газар нутаг их ч хот газраа хэт төвлөрч байгаа нь нэгэн төрлийн “сөрөг эффект” болоод байна⁵⁹⁷.

Иймд Улсын Их Хурлын даргын захирамжийн дагуу төвлөрлийг сааруулах, орон нутгийн эрх мэдлийг нэмэгдүүлэх эрх зүйн орчныг судалж дүгнэлт гаргах, холбогдох хууль тогтоомжид өөрчлөлт оруулах Хот тосгоны эрх зүйн тухай хуулийн төслийг боловсруулсан.

НЭГДСЭН ҮНДЭСНИЙ БАЙГУУЛЛАГААС ГАРГАСАН ХОТЫН ТОДОРХОЙЛОЛТ

Хот гэж юу вэ? Олон улсын байгууллагууд хотыг хэрхэн тодорхойлсон байдаг талаар судалгаагаа эхэлсэн нь оновчтой юм. Нэгдсэн үндэсний байгууллагын Ази болон Номхон далайн нийгэм эдийн засгийн комиссоос хотын тодорхойлолтыг олон хүчин зүйлс, шалгуур дээр үндэслэн тодорхойлсон байна⁵⁹⁸. (United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific).

Хотын үндсэн шаардлагад (City proper) тухайн хотын улс төрийн засаг захиргааны хэсэг байрласан, эсвэл түүх соёлын үнэт өв төвлөрсөн, статистикт нөлөөлөхүйц хүн ам, газар нутгийн хэмжээ зэргийг шалгуур болгон үздэг байна⁵⁹⁹. Мөн хотын төвлөрөл (Urban Agglomeration) гэдгийг хотын хил хязгаарыг үл харгалзан зэргэлдээх ойр орчмын хүн амын нягтрал өндөртэй газруудыг хэлнэ гэсэн бол⁶⁰⁰ харин хотын төвийн хэсгийг (Metropolitan Area) хүн ам суурьшсан өргөжсөн хот, хотын төв хэсэг болон эргэн тойрны газар нутгууд хэмээн тодорхойлсон байна.⁶⁰¹

1.МОНГОЛ УЛС (өргөн баригдсан хуулийн төсөлд)⁶⁰²

1.1 ХОТЫН ЭРХ ЗҮЙН БАЙДАЛ

Хотын эрх зүйн байдал нь Үндсэн хуульд тусгагсан ба үүнд 57.2–т Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж дэх улсын болон орон нутгийн зэрэглэлтэй хотын, түүнчлэн

⁵⁹⁶ Үндэсний Статистикийн Хороо, Байгаль орчны суурь судалгаа

⁵⁹⁷ Г. Чулуун, Ю. Эрдэнэтуяа Хот тосгоны эрх зүйн зохицуулалтын зарим асуудал, ПСХ эмхтгэл IV

⁵⁹⁸ https://www.unescap.org/sites/default/files/6.Working_definition_of_a_city_for_SDG11_UN-Habitat_Wshop_26-29Mar2018.pdf

⁵⁹⁹ Global City Definition United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific

⁶⁰⁰ Research and Capacity Development Branch, UN-Habitat

⁶⁰¹ https://www.unescap.org/sites/default/files/6.Working_definition_of_a_city_for_SDG11_UN-Habitat_Wshop_26-29Mar2018.pdf

⁶⁰² Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай /Шинэчилсэн найруулга 2020.03.30/

тосгоны өөрийн удирдлага, зохион байгуулалтын эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно хэмээн заасан байдаг. Мөн ХТЭЗТ хуулийн төслийн 3 дугаар зүйлд хот нь хуулиар тусгайлан тодорхойлсон чиг үүрэг, өөрийн удирдлага, өөрт олгогдсон эдэлбэр газартай, хот бүрдүүлэгч дэд бүтэц, эдийн засгийн чадавхи бүхий, засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын зарим чиг үүргийг хууль тогтоомж, гэрээний дагуу хэрэгжүүлэх нийтийн эрх зүйн этгээд /орон нутгийн корпораци/ мөн гэж үзсэн байна. Хот нь хууль тогтоомжоор тухайлан зохицуулаагүй эдийн засаг, нийгмийн амьдралынхаа тодорхой асуудлыг Үндсэн хууль, хуульд нийцүүлэн бие даан шийдвэрлэж болно хэмээн тусгасан байна.

1.2 ХОТЫН ЗЭРЭГЛЭЛ

Хотын зэрэглэлийн асуудлыг ХТЭЗТ хуулийн төсөлд 4 дүгээр зүйлд тусгасан ба үүнд хотын зэрэглэл олгох шаардлага, оршин суугчдын үйлчилгээ үзүүлэх зохион байгуулалтын нэгж хотыг улсын болон, орон нутгийн зэрэглэл зэргийг тусгасан байна. Улсын зэрэглэлтэй хот 100001-ээс доошгүй оршин суугчтай, орон нутгийн зэрэглэлтэй хот нь 20001-100000 оршин суугчтай байхаар ялгаж өгсөн ба дээрх хүн ам төвлөрсөн тохиолдолд орон нутгийн зэрэглэл олгох асуудлыг Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр Улсын Их Хурал шийдвэрлэнэ. Мөн дээрх оршин суугчдын тоон шаардлагыг хангаагүй боловч улсын болон тухайн засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн эдийн засаг, нийгмийн хөгжилд гүйцэтгэх үүрэг, түүх соёлын ач холбогдол, газар зүйн байршил, бусад онцлогийг харгалзан шаардлагатай гэж үзвэл хотод улсын болон орон нутгийн зэрэглэл олгож болно.

1.3 ХОТЫН ЧИГ ҮҮРЭГ, ЧИГ ҮҮРГИЙГ ШИЛЖҮҮЛЭХ

ХТЭЗТ хуулийн төслийн 3 бүлэг 17, 18 дугаар зүйлд хот тосгоны чиг үүрэг түүнийг шилжүүлэх талаар тусгасан байдаг.

Улсын зэрэглэлтэй хотын чиг үүрэгт (19.1 зааснаар) хуульд заасан журмын дагуух үнэт цаас, зээл авах, хотын харьяалалтай биеийн тамир, спортын цогцолборын үйлчилгээ, олон нийтийн амралт, цэцэрлэгт хүрээлэнгийн үйлчилгээ, хотын худалдаа, ахуйн болон орон сууц, нийтийн аж ахуйн үйлчилгээ, хотын замын хөдөлгөөний зохицуулалт, хотын эдэлбэр газар дах ургамал, ан амьтан, ус, рашаан, байгалийн нөөцийн ашиглалт, хамгаалалт, болон гэрээний дагуу төрөөс шилжүүлсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ.

Орон нутгийн зэрэглэлтэй хотын чиг үүргийн хувьд (20 дугаар зүйл) эдэлбэр газрынхаа хэмжээнд сумын, хороо нь багийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх 17, 18 дугаар зүйлд заасан чиг үүргээс гадна хотын удирдлагаар шийдвэрлүүлэхээр аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаас шилжүүлсэн асуудал (20.2.1) хууль тогтоомжид заасан бусад чиг үүргийг хүлээнэ.

ХТЭЗ тухай хуулийн төслийн 22 дугаар зүйлд зааснаар Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавин долдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу улсын болон орон нутгийн зэрэглэлтэй хот, түүнчлэн тосгонд засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын зарим чиг үүргийг шилжүүлэх асуудлыг шийдвэрлэхдээ дараах шалгуурыг харгалзана:

- эдийн засгийн бүтэц, чадавх;
- хүн амын тоо болон газар зүйн байршил;
- үйлчилгээг хүргэх дэд бүтэц;
- холбогдох бусад нөхцийг харгалзан чиг үүргийг шилжүүлнэ.

Улсын болон орон нутгийн зэрэглэлтэй хот, тосгоны эдийн засаг, нийгмийн амьдралын тодорхой онцлогт нийцүүлэн удирдлагын чиг үргийг шилжүүлж болно хэмээн 22.2, 22.3, 22.4-т заасан.

1.4 ХОТЫН УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ, ХОТЫН ЗӨВЛӨЛ

Хот, тосгоны өөрийн удирдлагын байгууллага нь оршин суугчдаас сонгосон хот, тосгоны Зөвлөл мөн (23.1). Орон нутгийн зэрэглэлтэй хотын хороо нь хорооны Захирагчид зөвлөх үүрэгтэй Захирагчийн дэргэдэх зөвлөлтэй байна (23.3). Захирагчийн дэргэдэх зөвлөлийг тухайн хотын нийгэм, эдийн засагт нөлөө бүхий аж ахуйн нэгж, байгууллага болон оршин суугчдын төлөөллийг оролцуулан 5-11 гишүүний бүрэлдэхүүнтэйгээр хорооны Захирагч байгуулна. Зөвлөлийн бүрэн эрхийн хугацаа дөрвөн жил байна.

1.5 ХОТЫН ЗӨВЛӨЛИЙН ГИШҮҮДИЙН ТОО, ЭРХ ҮҮРЭГ

Улсын зэрэглэлтэй хотын Зөвлөл оршин суугчийн тоо нь 100000 хүртэл бол 31, оршин суугчийн тоо нь 100000-ээс дээш бол 35 гишүүнээс бүрдсэн байна (24.1.1). Улсын зэрэглэлтэй хотын хорооны Зөвлөл 15 гишүүнтэй байна.

Орон нутгийн зэрэглэлтэй хотын Зөвлөл оршин суугчийн тоо нь 50000 хүртэл бол 25, оршин суугчийн тоо нь 50000-аас дээш бол 29 гишүүнтэй байна.

Тосгоны Зөвлөлийн гишүүн оршин суугчийн тоо нь 5000 хүртэл бол 15, оршин суугчийн тоо нь 5000-аас дээш бол 19 гишүүнтэй байна.

1.5.1 ЗӨВЛӨЛИЙН ГИШҮҮНИЙ ЭРХ, ҮҮРЭГ

Зөвлөлийн гишүүн нь асуудал хэлэлцэн шийдвэрлэхэд таслах эрхтэй оролцох, зөвлөлийн хороонд харьяалагдах, хэлэлцэж байгаа асуудлын талаар асуулт тавьж хариулт авах, санал гаргах, санал хураалгах, асуудал хэлэлцүүлэхээр санаачлах, санал оруулах, зөвлөлөөс сонгосон буюу томилсон албан тушаалтны илтгэл, сонсголыг хэлэлцэх санал гаргах, зөвлөлийн шийдвэрийг оршин суугчдад тайлбарлан таниулах, зөвлөлийн шийдвэрийн биелэлтийг хангах, оршин суугчдын эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах, нутаг дэвсгэрийн амьдралын тодорхой асуудлыг шийдвэрлэхтэй холбогдуулан захирагчид асуулт, асуулга тавих, хууль тогтоомжид заасан бусад эрхтэй байна.

Оршин суугчидтай тогтмол холбоотой ажиллаж, тэднээс тавьсан өргөдөл, санал, гомдлыг зохих журмын дагуу хариу өгөх буюу эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд уламжлах, гишүүн эрх, үүргээ хэрэгжүүлэхэд ашиг сонирхлын зөрчил үүсэхээр бол тухайн асуудлыг хэлэлцэхэд оролцохоос татгалзах, Зөвлөлийн гишүүний хувьд хийсэн ажлынхаа талаарх мэдээллийг Зөвлөлийн цахим хуудсаар болон бусад хэлбэрээр оршин суугчдад мэдээлэх; хууль, Зөвлөлийн гишүүний ёс зүйн дүрмийг баримтлах үүрэгтэй.

2. ФИНЛАНД УЛС

2.1 ХОТЫН ЭРХ ЗҮЙН БАЙДАЛ

Нутгийн өөрөө удирдах ёсны зарчим нь (орон нутаг өөрийгөө бие даан өөрөө удирдах эрх, татвар ногдуулах эрх гэх мэт) үндсэн хуулинд тунхаглагдан, тусгагдсан байдаг.

Засаг захиргааны нэгжийн болон бүс нутгийн өөрийн удирдлага “Финланд улс нь Засаг захиргааны нэгж буюу засаг захиргааны нэгжүүдэд хуваагдах бөгөөд

тэдгээрийг тус нутаг дэвсгэр дээр оршин суугчдаас үүсгэн байгуулагдсан нутгийн өөрөө удирдах байгууллага удирдана (Бүлэг 11 – Засаг захиргаа ба өөрийн удирдлага Хэсэг 121). Засаг захиргааны нэгжийн нутгийн өөрийн удирдлагатай холбоотой болон тэдгээрийн үүрэг, хариуцлагатай холбоотой ерөнхий зарчмыг Актаар зохицуулна. Засаг захиргааны нэгж нь орон нутгийн татвар ногдуулах эрхтэй. Татвар төлөх үүрэг, түүнийг ногдуулах үндэслэл, мөн татвар төлөгч хувь хүн, хуулийн этгээдэд авах хууль зүйн арга хэмжээний талаарх ерөнхий зарчмуудыг мөн Актаар зохицуулна. Засаг захиргааны нэгжээс том засаг захиргааны нэгжийн өөрийн удирдлагатай холбоотой асуудлуудын ерөнхий зарчмыг Актаар зохицуулна. Актад зааснаар, өөрийн унаган бүс нутгийн хүрээнд, Sami нь хэл болон соёлын хувьд өөрийн удирдлагыг хэрэгжүүлнэ⁶⁰³.

2.2 ХОТЫН ЗЭРЭГЛЭЛ

Финланд улсад 1995 оноос хойш зөвхөн “Засаг захиргааны нэгж” л эрх зүйн хувьд хуульчлагдсан статустай оршиж байна. Энэ утгаараа хот болон Засаг захиргааны нэгжийн статусын хооронд ялгаа байхгүй юм. Финланд улс нь бүхэлдээ Засаг захиргааны нэгжүүдээс бүрддэг. Хэдий зарим Засаг захиргааны нэгжүүд “хот” эсвэл “тосгон” гэж нэрлэгддэг боловч (2017 оны статистикээр нийт 311 Засаг захиргааны нэгжээс 106 нь “хот” эсвэл “тосгон” гэж нэрлэгдэж байна) бүх Засаг захиргааны нэгжүүд ижил тэнцүү статустай. Аль ч Засаг захиргааны нэгж өөрийгөө “хот” гэж нэрлэж болно.

Нийслэл орчмын хэсэг буюу Тэлсэн Хэлсинки нь аливаа тусгайлсан зохион байгуулалтгүй байна⁶⁰⁴.

2.3 ХОТЫН ЧИГ ҮҮРЭГ, ЧИГ ҮҮРГИЙГ ШИЛЖҮҮЛЭХ

Финландын Засаг захиргааны нэгжүүд нь олон төрлийн нийтийн үйлчилгээг үзүүлдэг, тухайлбал сургууль, эрүүл мэндийн үйлчилгээ, усан хангамж, гудамж талбай гэх мэт. Мөн түүнчлэн дэд бүтэц, газар ашиглалт (ялангуяа төлөвлөлт, бүсчлэлтэй холбоотой), нийтийн тээвэр, замын хөдөлгөөн, барилга дэд бүтэц барих байгуулах, зам, гудамж, нийтийн эзэмшлийн талбайн засвар, усан хангамж, бохирын систем, эрчим хүч, хог болон байгаль орчин гэх мэт асуудлуудыг хариуцна. Засаг захиргааны нэгжүүд нь мөн нийтийн өмчийн менежменттэй холбоотой асуудлыг хариуцна. НУХ-ийн 14.2-р хэсэгт заасны дагуу орон нутгийн зөвлөл нь нутгийн удирдлагын корпорацын баримтлах өмчлөлийн бодлогын гол зарчмууд, компанийн засаглалын зарчмууд, Засаг захиргааны нэгждин өмчийн компаниудын үйл ажиллагааны болон санхүүгийн зорилго, хөрөнгийн удирдлагын зарчим болон хөрөнгө оруулалтын зарчмуудыг тодорхойлно. НУХ-ийн 30-р хэсэгт зааснаар, орон нутгийн зөвлөл нь Засаг захиргааны нэгжийн өмчийн компаниудыг удирдах чиг үүрэг бүхий эсвэл өөр бусад тусгайлсан чиг үүрэг бүхий удирдах зөвлөл байгуулж болно.

2.4 ХОТЫН УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ, ХОТЫН ЗӨВЛӨЛ

Финланд нь засаг захиргааны хувьд нэгдмэл улс боловч эрх мэдлийн хувьд төвлөрсөн бус тархмал хуваарилалттай улс юм. Өнөөдрийн байдлаар тус улс нь засаглал, удирдлагын 3 шатлалтай: төвийн, бүсийн, орон нутгийн. Финланд нь 19 бүс, 311 засаг захиргааны нэгжээс (municipality) бүрддэг. Үндсэн хуулиас гадна, хэд хэдэн актаар нийт нутаг дэвсгэрт хэрэгжих эрх мэдлийг босоо тогтолцооны

⁶⁰³ http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=194304#LinkTarget_133

⁶⁰⁴ <https://www.hel.fi/helsinki/en/administration/administration/organization>

хувьд ангилсан байдаг. Орон нутгийн өөрөө удирдах байгууллагууд нь тухайн орон нутагт нутгийн удирдлагаа чөлөөтэй зохион байгуулж, хэрэгжүүлнэ. Засаг захиргааны нэгж бүр өөрийн зөвлөл, орон нутгийн захиргаа буюу гүйцэтгэх байгууллага болон санхүү, захиргааг хянах үүрэг бүхий хяналтын хороотой байна (НУХ-ийн 30.1-р хэсэг). Нутгийн удирдлагын байгууллага нь мөн хороод, менежментийн зөвлөл, дэд хороо гэх мэт бусад шийдвэр гаргах байгууллагуудыг бий болгож болно (НУХ-ийн 30.2-р хэсэг).

Финландад Засаг захиргааны нэгжийн зөвлөлийн гишүүдийг оршин суугчдаас шууд сонгоно. Гүйцэтгэх төлөөлөн удирдах зөвлөлийн гишүүдийг Засаг захиргааны нэгжийн зөвлөлөөс сонгоно (шууд бус сонгууль). Шийдвэр гаргах этээдүүдийн сонгогдсон албан тушаалтныг сонгох, чөлөөлөх болон тэдний бүрэн эрхийн хугацаа гэх мэт НУХ-ийн 32 ба 34-р хэсгээр зохицуулагдана.

Засаг захиргааны нэгж нь эрх зүйн хувьд бие даасан бөгөөд зөвхөн сонгогчдод ажлаа тайлагнадаг, шууд сонгуулийн үр дүнд бий болдог зөвлөлтэй байна. Орон нутгийн сонгууль нь 4 жил тутамд нэг удаа зохион байгуулагдана⁶⁰⁵. Засаг захиргааны нэгжийн захиргаан дахь хамгийн өндөр албан тушаал бол Засаг захиргааны нэгжийн дарга эсвэл Засаг захиргааны нэгжийн мээр байна.

2.5 ХОТЫН ЗӨВЛӨЛИЙН ГИШҮҮДИЙН ТОО, ЭРХ ҮҮРЭГ

Зөвлөлийн гишүүдийн тоог НУХ-ийн 16-р хэсгийн дагуу зөвлөл шийдвэрлэнэ⁶⁰⁶. Зөвлөлийн гишүүдийн тоо орон нутгийн оршин суугчдын тооноос хамаарах ба сондгой тоотой байна.

5000 доош хүн амтай бол 13

5,001—20,000 хүн амтай бол 27

20,001—50,000 хүн амтай бол 43

50,001—100,000 хүн амтай бол 51

100,001—250,000 хүн амтай бол 59

250,001—500,000 хүн амтай бол 67

500,000 дээш хүн амтай бол 79 гишүүнтэй байхаар тус тус тусгасан байна.

2.5.1 ЗӨВЛӨЛИЙН ЭРХ, ҮҮРЭГ

Зөвлөл нь Засаг захиргааны нэгжийн үйл ажиллагаа болон санхүүгийн асуудлаар хариуцлага хүлээх бөгөөд шийдвэр гаргах эрхтэй (НУХ-ийн 14.1-р хэсэг). Зөвлөл нь мөн Засаг захиргааны нэгжийн асуудлаарх урт хугацааны зорилгыг тодорхойлно. Зөвлөл нь хууль тогтоох бүрэн эрхгүй, мөн цагдаагийн байгууллагыг удирдах эрхгүй боловч зам хөдөлгөөний асуудлаар орон нутагт мөрдөгдөх дүрэм журам гаргаж болно. Зөвлөлийн дэд нэгж болох гүйцэтгэх зөвлөл (kunnanhallitus) нь Засаг захиргааны нэгжийн өдөр тутмын үйл ажиллагаа, захиргаа болон санхүүг удирдан зохион байгуулна (НУХ-ийн 38.2-р хэсэг). Энэ нь мөн зөвлөлийн шийдвэрийг бэлтгэж, хэрэгжүүлэх, мөн тэдгээрийн хуульд нийцэж буй эсэхэд хяналт тавина. Мөн гүйцэтгэх байгууллагыг удирдаж, зөвлөлийн шийдвэрийн хэрэгжилтэд хяналт тавина. Гүйцэтгэх зөвлөлийн шийдвэрийг зөвлөл батална. Зөвлөл нь засаг захиргааны нэгжийн гүйцэтгэх эрх мэдлийн байгууллагын дор ажиллах Хороодыг удирдан зохион байгуулах чиг үүрэг бүхий байнгын шинжтэй Байнгын хороодыг байгуулж болно. Хороод нь нийгэм, эрүүл мэндийн халамжийн үйлчилгээ, боловсрол, засаг захиргааны нэгж төлөвлөлт, байгаль орчин, соёл амралтын үйлчилгээ зэргийг хариуцан ажиллана.

⁶⁰⁵ For further details concerning local elections, see Chapter 4 – Local Councils, LGA

⁶⁰⁶ <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2015/en20150410.pdf>

3. ПОЛЬШ УЛС

3.1 ХОТЫН ЭРХ ЗҮЙН БАЙДАЛ

Польш улс нь төв болон зүүн Европын хамгийн төвлөрсөн бус захиргаатай улс юм.⁶⁰⁷ Үндсэн хуулиар орон нутгийн захиргаанд өөрсдийн дүрэм, журмыг батлах эрх олгосон боловч хууль тогтоох эрхийг зөвхөн үндэсний хууль тогтоох байгууллага гүйцэтгэхээр хязгаарласан. Үндсэн хуульд орон нутгийн захиргааны зарчмыг тодорхойлохдоо нутгийн өөрөө удирдах байгууллагууд нь эрх зүйн субъект, өмчийн эрхтэй байхаар заасан байна.

3.2 ХОТЫН ЗАСАГ ЗАХИРГАА

Воеводство, Повиат, Гмин гэсэн засаг захиргааны гурван түвшинтэй. Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагуудын бүтэц, зохион байгуулалт: Гмины түвшинд зөвлөл (дүрэм, журам тогтоох байгууллага) болон засаг даргыг (гүйцэтгэх засаглалын үүрэг бүхий) шууд сонгодог. Воеводство, повиатын хувьд гүйцэтгэх засаглалын өөр зохион байгуулалттай, воеводство, повиатын зөвлөлөөс тус тус сонгогддог байна.

Польшид тусгай статус бүхий 66 хот бий бөгөөд тэдгээр нь повиатын эрх үүргийг эдэлнэ. 100000-аас дээш хүн амтай эдгээр хотууд нь повиат болон хотын эрх үүргийг давхар гүйцэтгэнэ.⁶⁰⁸ 18 дүүрэг бүхий нийслэл Варшав хот нь тусгай статустайгийн хувьд мөн повиатын болон хотын эрх үүргийг гүйцэтгэдэг.⁶⁰⁹

3.3 ХОТЫН ЧИГ ҮҮРЭГ

Воеводствогийн үүрэг хариуцлагын хүрээ:

- Эдийн засгийн хөгжил
- Дээд боловсрол
- Байгаль орчин
- Ажлын байраар хангах
- Нийгмийн бодлого
- Воеводствогийн замын сүлжээний менежмент

Воеводствогийн түвшинд нутгийн өөрөө удирдах байгууллагууд нь төв захиргааны төвлөрсөн бус бүтэцтэй хослон үүрэг гүйцэтгэдэг ба төв засгийн газраас шилжүүлсэн үүргийг гүйцэтгэх воеводствогийн захиргааг захирагч (воевода) тэргүүлнэ

Повиатын үүрэг хариуцлагын хүрээ:

- Зам тавих, засвар үйлчилгээ хийх
- Дунд боловсрол
- Иргэний хамгаалалт
- Байгаль орчин
- Ажлын байраар хангах
- Эрүүл мэнд

⁶⁰⁷ Regulski, J. & Drozda, J. (2015). Орон нутгийн засаг захиргаа, ардчиллыг хөгжүүлэх польшийн туршлага: Бусдад сургамж болох арга хэрэгсэл? Вашингтон: Дэлхийн банк.

⁶⁰⁸ Польш улс (Орон нутгийн засаг захиргаа, улсын танилцуулга). <https://www.oecd.org/regional/regional-policy/profile-Poland.pdf>

⁶⁰⁹ Европын хот, мужуудын зөвлөл. Польш улс (Эрх үүргийн хуваарилалт, улсын танилцуулга). <https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/countries/MembersNLP/Poland/Pages/default.aspx>

Гмины үүрэг хариуцлагын хүрээ:

- Нийтийн тээвэр
- Нийгмийн үйлчилгээ
- Орон сууц
- Байгаль орчин
- Соёл
- Сургуулийн өмнөх болон бага сургуулийн боловсрол

3.4 ХОТЫН ЗӨВЛӨЛИЙН ГИШҮҮДИЙН ТОО, ЭРХ ҮҮРЭГ

Воеводствогийн зөвлөлийн гишүүдийг (воеводствогийн сейм) бүх нийтийн шууд санал хураалтаар 4 жилийн хугацаагаар сонгодог ба эдгээр зөвлөлдөх зөвлөлүүд нь маршалыг сонгодог. Воеводствогийн гүйцэтгэх товчооны (воеводствогийн зарсад) бүрэлдэхүүнд гишүүд болон маршал орох ба гишүүдийг воеводствогийн зөвлөл 4 жилийн хугацаагаар сонгоно. Товчоо нь воеводствогийн зөвлөлөөс гаргасан шийдвэрийг хэрэгжүүлнэ. Воеводствогийн түвшинд нутгийн өөрөө удирдах байгууллагууд нь төв захиргааны төвлөрсөн бус бүтэцтэй хослон үүрэг гүйцэтгэдэг ба төв засгийн газраас шилжүүлсэн үүргийг гүйцэтгэх воеводствогийн захиргааг захирагч (воевода) тэргүүлнэ.

Повиатын зөвлөлийн (повиатын рада) бүрэлдэхүүнийг бүх нийтийн шууд санал хураалтаар 4 жилийн хугацаагаар сонгодог ба эдгээр зөвлөлдөх зөвлөлөөс повиатын тэргүүн, гүйцэтгэх хорооны гишүүдийг томилдог.

Гмины зөвлөлийн (гмины рада) зөвлөхүүдийг бүх нийтийн шууд санал хураалтаар 4 жилийн хугацаагаар сонгодог. Гмины зөвлөл 15-45 гишүүнтэй (2002 оны шинэчлэлээс өмнө үүнээс олон гишүүнтэй байсан). Зөвлөл нь эрх зүйн зохицуулалтын үүргээс гадна гмины төсвийг батлан, орон нутгийн татварыг тогтооно.

“Зөвлөлийн гол үүрэг нь гмины дүрэм, бусад тогтоол, төсвийг батлах, гмины санхүүгийн даргыг томилох, халах, харъяа байгууллагуудын эрх үүргийн хүрээг тогтоох, тэдгээрийг санхүүжүүлэх, гмины хураамж, татварын хэмжээг тогтооход оршино. Түүнчлэн зөвлөл нь гмины хороодыг байгуулан гишүүдийг томилох ба үүнээс аудитын хороо нь хамгийн чухал үүрэгтэй болно. Зөвлөл нь засаг даргын хэрэгжүүлж буй санхүүгийн бодлого, төсвийн гүйцэтгэлд хяналт тавина.” Ихэнх зөвлөхүүд нь аливаа намын харъяалалгүй байдаг учир гмины зөвлөл нь том хотуудын зөвлөлтэй харьцуулвал улс төрийн үүрэг нөлөө багатай.⁶¹⁰

4.ЯПОН УЛС**4.1 ХОТЫН ЭРХ ЗҮЙН БАЙДАЛ**

Нутгийн өөрөө удирдах байгууллага нь үндсэн хуулийн байгууллага. Япон улсын Үндсэн хуульд орон нутгийн засаг захиргаа нь ардчиллын үндсэн тулгуур болохыг тэмдэглэж, төрийн засаглалын тогтолцооны нэг хэсэг гэж тодорхойлсон.

Үндсэн хууль 8-р бүлэг. Нутгийн удирдлага

⁶¹⁰ Radzik-Maruszak, K. (2016). Польш, Чех улс дахь хотын зөвлөлүүдийн үүрэг: үүрэг, өөрчлөлт шинэчлэлийг тодорхойлох хүчин зүйлүүд. Journal of Universal Excellence, Issue 1, 47-64. http://www.fosunm.si/media/pdf/ruo/2016-51/ruo_047_clanek_krm_paper_final_pre-jeto2016_02_24__popravki_po_recenziji_koncen_za_objavo_1.pdf

- 92-р зүйл. Орон нутгийн засаг захиргааны нэгжүүдийн бүтэц зохион байгуулалт, үйл ажиллагаатай холбоотой зохицуулалтуудыг орон нутгийн бие даасан байдлын зарчимд нийцүүлж хуулиар тогтооно.
- 93-р зүйл. Орон нутгийн засаг захиргааны нэгжүүд нь эрх барих байгууллага болох хурлыг хуулийн дагуу байгуулна. Орон нутгийн засаг захиргааны нэгжүүдийн ерөнхий гүйцэтгэх дарга болон хуульд заасан бусад албан тушаалтнуудыг хэд хэдэн орон нутгийг нийлүүлсэн тойргийн хүрээнд шууд сонгуулиар сонгоно.
- 94-р зүйл. Орон нутгийн засаг захиргааны нэгжүүд нь тухайн орон нутгийнхаа өмч, үйл явц, удирдлагыг хариуцаж эрхлэх, хуулийн хүрээнд орон нутгийн зохицуулалтуудыг батлах эрхтэй.

Эрх зүйн актууд

- 1990-ээд оноос хэрэгжсэн, төвлөрлийг сааруулах шинэчлэлийн үр дүнд Төвлөрлийг сааруулах тухай ерөнхий хуулийг 1999 онд баталж, үүнд Үндэсний засгийн газар болон аймгуудын засаг захиргаанаас орон нутагт тавих бүх талын хяналтыг эргэж харсан. Төвлөрлийг нэгдмэл байдлаар сааруулах тухай хууль 2000 оны 4-р сард батлагдсан бөгөөд үүний хүрээнд 450 гаруй хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан томоохон хүрээтэй хууль болсон.
- Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын чиг үүрэг, үндэсний Засгийн газар, нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын хоорондын харилцааг Орон нутгийн засаг захиргааны тухай хуулиар тодорхойлно.

4.2 ХОТЫН ЗЭРЭГЛЭЛ

Япон улсад хот (city), жижиг хот (town), тосгон (village), тусгай тойрог (special area) гэсэн дөрвөн төрлийн орон нутгийн нэгж байдаг. 2019 оны 2-р сарын 15-ны байдлаар 792 том хот, 743 жижиг хот, 183 тосгон, 23 тусгай тойрог бүртгэгдсэн байна.

Орон нутгийн засаг захиргааны тухай хуулийн 8 дугаар зүйлд хотын статусын тухай дараах нөхцөлийг заасан.

- 50000 ба түүнээс дээш хүн амтай байх;
- Өрхийн 60-аас доошгүй хувийг төв сууринд байгуулах;
- Өрхийн 60-аас доошгүй хувь нь худалдаа, аж үйлдвэр эсвэл бусад хот сууринд ажил эрхлэх;
- Өмнөх зүйл тус бүрд тусгаснаас гадна хотын зах нь, холбогдох мужийн журмаар тогтоосон бусад хотуудад тавигдах шаардлагыг хангасан байх.

Сүүлийн жилүүдэд хуулинд тусгагдаж хараахан амжаагүй ч гэсэн Эко болон ландшафт тохижилттой барилга байгууламж нь хотын зэрэглэлд хамаарах нөхцөл болсон байна.

4.3 ХОТЫН ЧИГ ҮҮРЭГ, ЧИГ ҮҮРГИЙГ ШИЛЖҮҮЛЭХ

Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын чиг үүргийн хүрээ нь өргөн бөгөөд нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын хариуцлагад дипломат ёс, үндэсний аюулгүй байдал, шүүн таслах, яллах ажиллагаанаас бусад улс орны орон нутгийн бүх асуудал хамаардаг.

Аймгуудын чиг үүрэг:(prefecture)

- ахлах сургуулиуд байгуулах, удирдах;
- бага, дунд боловсролын багш нарын цалин;
- худалдаа, аж үйлдвэр, хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуй, загасны аж ахуйг дэмжих, хөгжүүлэх;
- ахмад настнуудын халамж;
- хүүхдийн халамж;
- амьжиргааг хамгаалах;
- аймгийн чанартай авто зам барих, голын удирдлага, томоохон хот төлөвлөлтийн төслүүд зэрэг дэд бүтцийн үйл ажиллагаа.

Хотуудын чиг үүрэг:

- бага, дунд сургууль байгуулах;
- ахмад настнуудын халамж;
- хүүхдийн халамж;
- амьжиргааг хамгаалах;
- хог хаягдлын менежмент хотуудын чиг үүрэгт хамаарах замууд зэрэг дэд бүтцийн үйл ажиллагаа.

4.4 ХОТЫН УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ, ХОТЫН ЗӨВЛӨЛ

Орон нутгийн засаг захиргаа нь ерөнхий гүйцэтгэх засаглалын системийн дагуу (ерөнхийлөгчийн засаглалтай ижил зарчмаар) хэрэгждэг. Нутгийн удирдлага нь шийдвэр гаргах чиг үүрэгтэй хууль тогтоох байгууллага, хурлын гаргасан шийдвэрийн дагуу бодлого хэрэгжүүлэгч байгууллага (захиргааны албан тушаалтнууд)-аас бүрдэнэ.

1.Орон нутгийн хууль тогтоох байгууллагууд

Хот ба аймгийн хууль тогтоох байгууллагын гишүүдийг шууд сонгуулиар сонгодог. Орон нутгийн хурлын гишүүдийн тоог ординанс /тогтоол/-аар тодорхойлдог (Орон нутгийн засаг захиргааны тухай 2011 оны хууль хүн амын тоогоор тогтоосон хязгаарлалтыг хүчингүй болгосон). Орон нутгийн хурлын гишүүдийн бүрэн эрхийн хугацаа 4 жил. Хурлын гишүүнд нэр дэвшигч 25 насанд хүрсэн, тухайн нутгийн оршин суугч байна. Хурлын гишүүнийг сонгогч нь оршин суугч бөгөөд 20 нас хүрсэн байна. Ээлжит хурал нь шаардлагыг харгалзан жилд 4 удаа хуралддаг.

2.Гүйцэтгэх

Гүйцэтгэх засаглалын тэргүүнийг аймгийн түвшинд Засаг дарга (知事 chiji) гэх ба хотын түвшинд Захирагч (市町村長 shichōsonchō) гэж нэрлэдэг. Хурлын гишүүдийн адил засаг дарга ба захирагч нарыг дөрвөн жил тутамд олон нийтийн саналаар шууд сонгодог.

ГЗ-ын гол бүрэн эрх нь тогтоол батлах, төсөл өргөн мэдүүлэх, төсвийг хэрэгжүүлэх гэх мэт. Дүрэм журам нь үндэсний засгийн газрын кабинетын тогтоолтой төстэй бөгөөд орон нутаг захиргаанаас дагнан гаргах бөгөөд түүнийг зөвхөн хурлын тогтоолоор цуцлах боломжтой. Япон улсын нутгийн удирдлагын тогтолцооны гол хэв шинж: төвлөрсөн ба нэгдмэл нийтлэг байдал Япон улсын тогтолцооны үндсэн хоёр гол хэв шинж нь харьцангуй өндөр түвшинд төвлөрөл ба нэгдмэл жигд байдал гэж Япон улсын нутгийн удирдлагын төв үздэг.

(хэдийгээр олон чиг үүргийг орон нутгийн засаг захиргаанд шилжүүлсэн байдаг ч төвлөрсөн шинжтэй гэж үздэг).

Зөвлөлийн төрөл

1. Удирдлага ба гүйцэтгэх зөвлөл;
2. Харилцаа холбоо, зохицуулалтын зөвлөл;
3. Төлөвлөлтийн зөвлөл.

Зөвлөлийн зохион байгуулалт

- Орон нутгийн нийтийн байгууллагын зөвлөл нь дарга, гишүүдтэйгээр зохион байгуулна;
- Орон нутгийн энгийн төрийн байгууллагуудын зөвлөлийн дарга, гишүүд нь журамд заасны дагуу орон тооны бус болон орон тооны бус байх бөгөөд холбогдох орон нутгийн төрийн байгууллагуудын ажилтнуудаас томилогдоно;
- Орон нутгийн нийтийн байгууллагуудын зөвлөлийн дарга нь орон нутгийн нийтийн байгууллагуудын зөвлөлийн үйл ажиллагааг удирдаж, зөвлөлийг төлөөлдөг.

4.5 ЗӨВЛӨЛИЙН ГИШҮҮДИЙН ТОО, ЭРХ ҮҮРЭГ

Хотын зөвлөлийн гишүүдийг сонгогчид санал хураалтаар сонгоно.

Хугацаа: 4 жил, сул гишүүний хугацаа нь өмнөх гишүүний үлдсэн хугацаа болно. (Нийтийн сонгуулийн тухай хууль 260 зүйл)

Сонгуулийн эрх: 20 ба түүнээс дээш настай, хотын захиргаанд 3 сар ба түүнээс дээш хугацаагаар оршин суусан хаягтай, Японы иргэн

Санал өгөх эрх: Сонгох эрхтэй 25-аас дээш насны хүмүүс

Орон нутгийн зөвлөлийн гишүүдийн тогтсон тоог захирамжаар тогтооно.

Тойрог тус бүрт сонгогдох орон нутгийн зөвлөлийн гишүүдийн тоо хүн амын тоотой пропорциональ байна.

	Хүн ам	Тогтсон хэмжээ
Муж	Хүн ам 1 саяас	46-120 хүн (70,000 хүн ам тутамд 1 хүн нэмэгддэг)
	Хүн ам 750000 аас 1 сая	41-45 хүн (70,000 хүн ам тутамд 1 хүн нэмэгддэг)
	Хүн ам 750000 хүрэхгүй	40 хүн
Хот	Хүн ам 900000 аас	64-96 хүн (40,000 хүн ам тутамд 1 хүн нэмэгддэг)
	Хүн ам 500000 аас 900000 хүрэхгүй	56 хүн
	Хүн ам 300000 аас 500000 хүрэхгүй	46 хүн
	Хүн ам 200000 аас 300000 хүрэхгүй	38 хүн
	Хүн ам 100000 аас 200000 хүрэхгүй	34 хүн
	Хүн ам 50000 аас 100000 хүрэхгүй	30 хүн
	Хүн ам 50000 хүрэхгүй	26 хүн

Тосгон	Хүн ам 20000 аас	26 хүн
	Хүн ам 10000 аас 20000 хүрэхгүй	22 хүн
	Хүн ам 5000 аас 10000 хүрэхгүй	18 хүн
	Хүн ам 2000 аас 5000 хүрэхгүй	14 хүн
	Хүн ам 2000 хүрэхгүй	12 хүн

Зөвлөлийн эрх, үүрэг

- Хяналтын эрх
- Өргөдлийг хүлээн авах эрх
- Хяналтын эрх
- Аудит хийх хүсэлт гаргах эрх
- Мөрдөн шалгах эрх
- Хурал болох газарт ирц бүрдүүлэх эрх
- Өргөдлийг хянан шийдвэрлэх хүсэлт гаргах эрх
- Сахилгын арга хэмжээ авах эрх
- Зөвлөгөө өгөх эрх
- Зөвлөлийн гишүүнээс чөлөөлөх хүсэлт гаргах эрх
- Зөвлөлийг тараах хүсэлт гаргах эрх
- Зөвлөлдөх санал асуулгын тайлангийн эрх
- Баримт бичиг ирүүлэх эрх

Нутгийн зөвлөлөөс шийдвэрлэх асуудлыг Орон нутгийн засаг захиргааны тухай хуулийн 96 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг тус бүрээр жагсаав.

5.ФИЛИППИН УЛС

5.1 ХОТЫН ЭРХ ЗҮЙН БАЙДАЛ

Бүгд Найрамдах Филиппин Улсын хувьд орон нутгийн засаг захиргааны нэгж, түүний удирдлагатай холбоотой харилцааг Үндсэн хууль, Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын тухай хуулиар зохицуулдаг байх бөгөөд ерөнхийлөгчийн “ерөнхий хяналт” дор нутгийн өөрөө удирдах байгууллага нь орон нутгийн асуудлаа бие даан шийдвэрлэх бүрэн эрхтэй байхаар хуульчлан баталгаажуулжээ.

Филиппин Улсын Үндсэн хуулийн⁶¹¹ Аравдугаар зүйлд нутаг дэвсгэр, засаг захиргааны нэгж, түүнийг байгуулах, өөрчлөх, татан буулгах, хил хязгаарыг тогтоох, өөрчлөх шалгуур, орон нутгийн удирдлага, түүний бүрэн эрх, төсөв санхүү, татвар татаастай холбоотой асуудлыг зохицуулж, энэ зүйлийн дагуу 1991 онд батлагдсан Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын тухай хуулиар⁶¹² бусад асуудлыг нарийвчлан зохицуулсан байна.

Энэ хуулиар орон нутгийн удирдлагын албан тушаалтанд тавигдах шаардлага, бүрэн эрх, чиг үүрэг, цалин хөлс, бүрэн эрхийн хугацаа болон тэднийг сонгох, томилох, эргүүлэн татах, чөлөөлөх журам, бүх нийтийн санал асуулга явуулах, орон нутгийн эрх мэдэл болон нөөцийг хуваарилах, орон нутгийн нэгжийн дотоод үйл ажиллагаа, зохион байгуулалтын талаар нарийвчлан зохицуулснаар

⁶¹¹ THE 1987 CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF THE PHILIPPINES – ARTICLE X
<https://www.officialgazette.gov.ph/constitutions/1987-constitution/>

⁶¹² THE LOCAL GOVERNMENT CODE OF THE PHILIPPINES
https://dilg.gov.ph/PDF_File/reports_resources/dilg-reports-resources-2016120_fce005a61a.pdf

төвлөрлийг сааруулахад чиглэсэн эргэх холбоо бүхий, илүү хариуцлагатай нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын эрх зүйн үндсийг бий болгосон байна.

5.2 ХОТЫН ЗЭРЭГЛЭЛ

Филиппин Улсын нутаг дэвсгэр засаг захиргааны нэгжийн хувьд аймаг (*province*) болон бие даасан хот (*independent city*); бүрэлдэхүүн хот (*component city*) болон сум (*municipalities*); хамгийн жижиг нэгж буюу тосгон (*barangay*⁶¹³) гэсэн гурван үндсэн шатлалд хуваагдана. Бие даасан хот нь аймагтай ижил статустай бөгөөд улсын зэрэглэлтэй хотод хамаардаг бол бүрэлдэхүүн хот аймгийн нэгжид багтах орон нутгийн зэрэглэлтэй хот юм.

Хотын зэрэглэлийг хотын өрсөлдөх чадварын индексээр тодорхойлдог байх бөгөөд уг индексийг АНУ-ын Олон улсын хөгжлийн агентлагийн (USAID) туслалцаатайгаар Бүс нутгийн өрсөлдөх чадварын хороогоор (RCC) дамжуулан Үндэсний өрсөлдөх чадварын зөвлөлөөс жил бүр тогтоодог ажээ.

Өрсөлдөх чадварын индекс:⁶¹⁴ Өрсөлдөх чадварын ерөнхий оноог үндэслэн хот, суурин газрыг эрэмбэлдэг бөгөөд эдийн засгийн хөдөлгөгч хүч, засгийн газрын үр нөлөө, дэд бүтэц гэсэн гурван үндсэн тулгуур үзүүлэлтээр ерөнхий оноог гаргадаг байна. Энэхүү индекс болон хүн амын тоог харгалзан засаг захиргааны нэгжийг аймаг, бие даасан хот, бүрэлдэхүүн хот, 1-2 дугаар түвшний сум, 3-6 дугаар түвшний сум гэж ангилан хотын зэрэглэлийг тогтоосон байх бөгөөд одоогоор тус улс 81 аймаг, 145 бие даасан болон бүрэлдэхүүн хот, 1,489 сум, 42,036 тосгонтой байна.

5.3 ХОТЫН ЧИГ ҮҮРЭГ

Орон нутгийн бие даасан байдлын талаар бодлого боловсруулах, хэрэгжүүлэх, нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын бүрэн эрх, чиг үүрэг, хариуцлага, мөн шаардлагатай нөөцийг хуваарилахдаа “үр ашигтай байх” зарчмыг баримтална. Тухайлбал, хэт цөөн хүн амтай суурин газарт захиргааны байгууллага, албан тушаалтан ажиллах, эмнэлэг, сургууль, цагдаа, шүүх гэх мэт төрийн бүх төрлийн үйлчилгээг хүргэх, дэд бүтцээр хангахад гарах зардал нь “үр ашигтай байх” зарчмыг хангахгүй гэж үздэг байна.

Хотын чиг үүрэг буюу үзүүлэх үйлчилгээ:

- Хөдөө аж ахуйн бүх төрлийн үйл ажиллагааг дэмжих;
- Байгаль орчныг хамгаалах, аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх;
- Ойн тухай хуулийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээнүүд (орон нутгийн хэмжээний ойн төсөлд хамааралтай), бохирдлыг хянах тухай хууль тогтоомжууд, гар аргын олборлолт хийхтэй холбоотой хууль болон байгаль орчныг хамгаалахад чиглэсэн бусад хууль тогтоомжууд, орон нутагт зориулсан жижиг хэмжээний усан цахилгаан станцын төслүүд;
- Анхан шатны эрүүл мэндийн тусламж, эх хүүхдийн асаргаа, халдварт ба халдварт бус өвчинтэй холбоотой төсөл хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн эрүүл мэндийн үйлчилгээ, хоёрдогч болон гуравдагч шатлалын эрүүл мэндийн үйлчилгээний чанар, хүртээмж, тэдгээр үйлчилгээг үзүүлэхэд шаардагдах эм, эмийн хэрэгслийн хангамж;

⁶¹³ A barangay is the smallest administrative division in the Philippines. https://www.mlit.go.jp/kokudokeikaku/international/spw/general/philippines/index_e.html

⁶¹⁴ Өрсөлдөх чадварын зэрэглэл буюу competitiveness index <https://cmci.dti.gov.ph/about-index.php>

- Хүүхэд залуучууд, гэр бүл, эмэгтэйчүүд, хөгжлийн бэрхшээлтэй болон өндөр настай хүмүүсийн халамжтай холбоотой бүх төрлийн нийгмийн халамжийн үйлчилгээ;
- Хөрөнгө оруулалт болон хөдөлмөр зуучийн мэдээллийн систем, татвар, маркетингийн мэдээллийн системийг хамарсан мэдээллийн цогц үйлчилгээ;
- Оршин суугчдын хэрэгцээг хүртээмжтэй хангах боломж бүхий өөрийн төсвөөс санхүүждэг дэд бүтцийн байгууламжууд. Тухайлбал, эрчим хүч, харилцаа холбоо, зам гүүр, олон нийтэд зориулсан соёл урлаг, спорт, амралт зугаалгын цогцолбор, цэцэрлэгт хүрээлэн, сургуулийн өмнөх болон ерөнхий боловсролын, бүх шатны эмнэлэг, эрүүл мэндийн үйлчилгээ, цагдаа, онцгой байдал, прокурор, шүүх зэрэг төрийн бүх төрлийн үйлчилгээг чанартай, хүртээмжтэй хүргэх дэд бүтэц, барилга байгууламж;
- Аж үйлдвэрийн судалгаа шинжилгээ болон хөгжүүлэлтийн үйлчилгээ;
- Орон сууцжуулах төсөл хөтөлбөртэй байх;
- Хөрөнгө оруулалтыг дэмжих үйлчилгээ (зээлийн санхүүжилт авах боломж бүрдүүлэх гэх мэт).

Дээр дурдсан үйлчилгээ болон дэд бүтэц, барилга байгууламж нь засгийн газрын татварын орлогоос тухайн хотод ногдох хэсгээс, мөн төрийн өмчит корпорациудаас санхүүждэг. Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын хуульд өөрөөр заагаагүй бол хот нь батлагдсан төсвөө юуны өмнө дээр дурдсан үндсэн үйлчилгээ болон дэд бүтцийг хангахад зарцуулах үүрэгтэй байна.

5.4 ХОТЫН УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТ, ХОТЫН ЗӨВЛӨЛ

Аймаг, бие даасан болон бүрэлдэхүүн хот, сум, тосгоны нутгийн өөрөө удирдах байгууллага нь тус бүрдээ өөрсдийн гүйцэтгэх болон хууль тогтоох эрх бүхий зөвлөлтэй байна. Аймгийн удирдлага нь аймгийн засаг дарга болон “Sangguniang Panlalawigan” гэсэн нэртэй зөвлөлөөс, бие даасан болон бүрэлдэхүүн хотын хувьд хотын захирагч болон “Sangguniang Panlungsod” гэдэг зөвлөлөөс, сумын хувьд сумын засаг дарга болон “Sangguniang Bayan” гэсэн нэртэй зөвлөлөөс, тосгон нь тосгоны дарга болон “Sangguniang Barangay” гэсэн зөвлөлөөс тус бүр бүрдэнэ.

Нутгийн өөрөөр удирдах байгууллагын тухай хуульд зааснаар тосгоноос бусад нэгжийн Зөвлөлийн гишүүдийг тойргоор сонгох бол тосгоны Зөвлөлийн гишүүдийг тухайн тосгоны нийт нутаг дэвсгэрээс сонгодог онцлогтой. Өөрөөр хэлбэл, тосгоноос бусад засаг захиргааны нэгжийн нутаг дэвсгэр нь сонгуулийн тойрогт хуваагдана. Зөвлөлийн сонгуульд эмэгтэйчүүдээс, ажилчдаас, бага орлоготой иргэдээс, үндэстний цөөнхөөс, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсээс, эсхүл тухайн орон нутгийн хууль тогтоох байгууллагаас тодорхойлсон тусгай бүлгээс тус бүр нэг төлөөлөгчийг заавал оруулахаар тусгайлан зохицуулжээ.

Зөвлөлөөс батласан тогтоол, дүрэм, журам бүрийг тухайн нэгжийнхээ засаг дарга, захирагчид өргөн барих бөгөөд захирагч зөвшөөрвөл хуудас нэг бүр дээр гарын үсэг зуран баталгаажуулна. Харин эс зөвшөөрвөл хориг тавьж болох бөгөөд уг хоригийг тухайн Зөвлөлийн нийт гишүүдийн 2/3-ын саналаар хүлээн аваагүй бол нэн даруй хүчин төгөлдөр болох хуультай.

5.5 ХОТЫН ЗӨВЛӨЛИЙН ГИШҮҮДИЙН ТОО, ЭРХ ҮҮРЭГ

Аймгийн зөвлөлийн гишүүдийн тоог Сангийн яамнаас тодорхойлсноор тухайн аймгийн орлогод үндэслэн тогтоодог бөгөөд Сонгуулийн хорооноос аймгуудын орлогын хэмжээг харгалзан 1-6 түвшинд ангилан гишүүдийн тоог ялгамжтай тогтоожээ. Тодруулбал, 1-2 дугаар түвшний аймгууд нь байнгын 10 гишүүнтэй, 3-4 дүгээр түвшний аймгууд нь байнгын 8 гишүүнтэй, 5-6 дугаар түвшний аймгууд нь байнгын 6 гишүүнтэй байхаар тогтоосон байна. Харин Батангас, Кавит, Себу, Негрос Оксидентэл, Пангасинан аймгийн хувьд дээрх түвшин хамаарахгүй бөгөөд Кавитын зөвлөл 16, Себугийнх 14, бусад гурвынх нь 12 байнгын гишүүнтэй байдаг.⁶¹⁵

Бие даасан болон бүрэлдэхүүн хотын зөвлөлийн гишүүний тоог тусгай дүрмээр тогтоох бөгөөд зарим тохиолдолд зөвлөлийн гишүүний тоог хотынхоо дүрэмд тусгасан байдаг. 2020 оны 12 дугаар сарын 24-ний өдрийн байдлаар хоёр хотын зөвлөл нь 36, нэг хотын зөвлөл 24, есөн хотын зөвлөл 16, хорин есөн хотын зөвлөл 12, бусад хотын зөвлөл нь 10 байнгын гишүүнтэй байна.

5.5.1 ЗӨВЛӨЛИЙН ЭРХ, ҮҮРЭГ

Аймгийн Зөвлөл нь Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын тухай хуульд заасны дагуу захирамж гаргах, тогтоол батлах, бүрэлдэхүүн хот болон харьяа тосгоны Зөвлөлөөс баталсан шийдвэрийг хянах, дэг журам тогтоосон хэм хэмжээ тогтоох, гамшгийн үед онцгой байдлын арга хэмжээ авах, гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, хүрээлэн буй орчныг хамгаалах, захиргааны албан тушаалтан, бусад ажилтны эрх, үүргийг тодорхойлж, тэдний цалин хөлс, нөхөн олговор болон бусад тэтгэвэр, тэтгэмжийг тогтоож, зохих журмын дагуу зарцуулахад шаардагдах төсвийг батлах, нийтийн өмчийг бүртгэж, хамгаалах хангах, олон нийтийн сайн сайхны төлөө сан бүрдүүлэх, аж ахуйн үйл ажиллагааг зохих ёсоор хэрэгжүүлэх үндсэн чиг үүрэгтэй.

Хотын Зөвлөл нь Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын тухай хуулиар олгосон эрхийн дагуу захирамж, тогтоол батлах, хотын хөгжлийн төлөвлөгөө, хөтөлбөрийн зорилт, тэргүүлэх чиглэлийг тодорхойлох, нөөц, орлогын зарцуулалтыг төсөвлөх, франчайзинг, тусгай зөвшөөрөл, лиценз олгох, хотын газар, барилга байгууламжийг ашиглахтай холбоотой харилцааг зохицуулах, хотын чиг үүрэг буюу үзүүлэх үйлчилгээг үр дүнтэй хүргэхэд чиглэсэн шийдвэр гаргах болон бусад чиг үүргийг хэрэгжүүлдэг.

UIN.MN
СУДАЛГААНЫ САН

⁶¹⁵ Аймгийн зөвлөл Sangguniang Panlalawigan
https://en.wikipedia.org/wiki/Sangguniang_Panlungsod

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

- Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай /Шинэчилсэн найруулга/
2020.03.30
- Finland Local Government Act
- European Committee of the Regions, Division of Powers:
<https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/countries/MembersLP/Finland/Pages/default.aspx>
- Parliament of Finland :
<https://www.eduskunta.fi/EN/lakiensaaminen/valiokunnat/Pages/default.aspx>
- Ministry of Finance: <http://vm.fi/en/local-government-affairs>
- Association of Finnish Local and Regional Authorities : <https://www.localfinland.fi/>
- Regional councils:
https://www.uudenmaanliitto.fi/en/regional_council/regional_councils_in_finland
- Information on regional government and health and social services reform:
<http://alueuudistus.fi/en/frontpage>
- Улсын талаар товч: <https://www.cia.gov/library/Publications/the-world-factbook/geos/rp.html>
- Үндсэн хууль: <http://www.officialgazette.gov.ph/constitutions/1987-constitution/>
- Нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын хууль:
<https://lga.gov.ph/media/uploads/2/Transparency%40Work/LGC%20of%201991/Local%20Government%20Code%20-%20R.A.%207160.pdf>
- Аймгуудын холбоодын хөтөлбөр, хууль http://lpp.gov.ph/?page_id=80 ,
http://lpp.gov.ph/?page_id=82
- 15 Years of Decentralization Reform in Japan. Up-to-date Documents on Local Autonomy in Japan No.4 . Hiroshi IKAWA Professor National Graduate Institute for
- Policy Studies (GRIPS). May 2008 http://www.jlgc.org.uk/en/pdfs/up-to-date_en4.pdf 33p.
http://www3.grips.ac.jp/~coslog/activity/01/04/file/Bunyabetsu-5_en.pdf
official websites to add

УИХ.МН
СУДАЛГААНЫ САН